

Agustín Fernández Paz

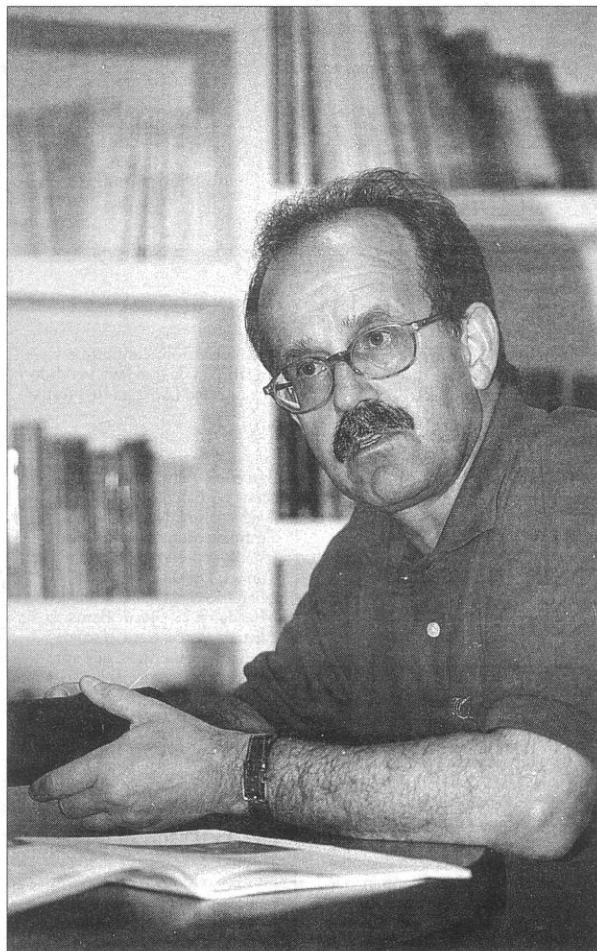
'A literatura xuvenil ten que deixar de ser invisíbel para críticos e adultos'

◆ CARME VIDAL

É un dos nosos escritores máis lidos. Os seus libros repiten edición a cada pouco, tanto no país como nas linguas —entre elas todas as da Península— nas que está traducido. É un dos escritores máis lidos e, sen embargo, non ten o empaque público dos que venden milleiros de libros e consiguen o engado dos lectores. Entende que a razón se debe, en boa parte, a que a crítica e os circuitos literarios se desentenden abondo dos libros indicados tamén para os lectores máis novos. Agora ven de gañar a primeira convocatória do premio *Raíña Lupa*, convocado pola Deputación da Coruña, coa novela *Cos pés no aire*.

O crego de Macondo de *Cien años de soledad* cando quería demostrar aos Buendía que deus existía tomaba unha cunca de chocolate espeso e levitaba. Por iso Agustín Fernández Paz escolleu *Unha cunca de chocolate* como lema para se presentar ao concurso, en homenaxe calada á novela de García Márquez. O argumento é, como grande parte da súa obra, inque-dante. Un home ve pasar a súa vida con monotonía, tinxida dun cincenno sen emocións. Un día decátase de que levita, e o descubriemento altera a seguridade que lle dá a rutina. De se facer público ben podería rematar nun hospital para ser examinado ou mesmo nun programa de televisión para responder ao *máis extraño aínda*. Inventa así todos os artillaxios posibles para controlar a súa levitación, pero de seguido se dá conta de que non é quen de adiviñar os mecanismos e os indicadores que o fan erguense no ar. Non é quen de descubrir en que momento e por que se vai levantar do chan. Todo muda cando percibe que non é o único, que hai outros moitos que tamén, de maneira clandestina, tentan controlar a súa levitación.

Pouco máis se sabe do arranque da novela premiada. Mantén, iso si, as constantes da súa obra: a mestura do cotiá e a fantasía, a intriga mantida até o fin que agarra ao lector e un final aberto que fai que as personaxes busquen unha nova traxectoria en cada un dos maxins que siguen o fio marcado no comezo polo escritor. E tamén un "rio soterrado que corre por debaixo da historia". O río neste caso é o dereito a ser diferentes e o respecto e a resistencia das minorías. Agustín Fernández Paz rexeita a mensaxe explícita na literatura infantil e xuvenil, a lección enchida de *moralina* que atrapalla e empalaga aos lectores. Non por iso renuncia "á carga moral, escribir non é gratuito, ten que existir un impulso ético debaixo de cada libro. As máis das veces os libros

P. BERGANTIÑOS

nacen dunha vontade de intervir, na medida que se pode facer desde a escrita, dando incluso obras de claro compromiso deliberadamente militante".

Como o *levitador* da novela, Fernández Paz pula porque a literatura infantil e xuvenil deixe de ser invisíbel. Nun bo momento de creación e edición, a pexa continua a ser o compartimento estanco ao que se relega tanto a libros como a escritores. "Falo da necesidade dunha ollada crítica que nos mire doutro xeito e abandone o paternalismo e a secundarización, non hai crítica nen sequer tería onde expresarse. Non é habitual que se reseñen libros infantís" apunta e, como xa son moitos e algúns moi bos, comenta que comeza a haber, entre os maiores, quen cuestiona se non se estará a perder algo por non pegar nos libros que están a ler os novos. E abofé que perde. Tamén recibe Agustín Fernández Paz de cando en vez un aviso do consello para que publique algun dos seus libros en coleccións de adultos. A súa esmerada escrita, o coidado dos textos e as his-

tórias ben tramadas tiran para ser lidas en todas as idades. El renuncia á indicación por dúas razóns: a primeira porque entende que non se pode baixar a garda da calidade en nengun tipo de obra e ese non pode ser o criterio de clasificación e a segunda, porque ás coleccións infantís e xuvenís acceden os máis novos e tamén os maiores "desprexuízados".

"Unha das motivacións que temos os que escribemos literatura infantil é o sermos conscientes nun momento dado da caréncia que habia. Entendiamos o contexto, as referencias tiñan que estar no cotiá aínda que ás veces sexan tamén universais". Refírese así aos comezos dos oitenta, cando a literatura para a mocidade comezou a xurdir con forza no país, despois dun valeiro só salvado por agraedidas individualidades. Do universalismo non que fala —que non contradi unha obra ancorada no país— dá tamén boa medida o ben recibidas que son as súas obras fóra e repite así unha das súas reivindicacións. "Aspiro a que á literatura infantil galega lle pase o que á catalana, que as

editoriais estén pendentes dos catálogos para atinar no que hai que traducir. É un reto no que as editoriais e a Administración teñen moito que dicir para que a nosa obra sexa tratada en xusta correspondencia" sinala, unha vez pon tamén sobre a mesa que "hai moita obra exportábel. No nivel non temos nada que envexar a ninguén".

Manter os textos na man

Son moitos os borradores que desbota para que a escrita saia fluída, para ser lida con facilidade pero á vez garde calidade e manteña un estilo coidado. Para facer novos lectores ás veces hai que ter conta dos barroquismos e a sintaxe enrevesada, matinar que o experimentalismo en exceso non se converta en cancela pechada para quen, ás veces, se encontra cun dos primeiros libros da súa vida. A premissa é manter aos lectores co libro na man até o fin e que mesmo despois fagan propia a historia e den vida ás personaxes. Ten así recibido cartas nas que hai lectores que continúan o relato e mesmo lle envían unha segunda parte. "O que é terríbel é intentar potenciar a lectura con textos que caen das mans, tanto por seren malos como dificultosos para a idade, ten que ser un proceso no que hai que ir subindo chanzos. Hai que buscar libros que fan lectores. Pode ser un concepto difícil de definir pero de contado son quen de elaborar unha lista desas leituras".

O proceso invírtese en moitas ocasións. Estamos aínda nas primeiras xeracións que se encontran na escola coa literatura galega, despois de tantas nas que os cativos comezaban a ler autores de fóra do país e nunha lingua distinta á súa. Voltéase así a tradición, e son os pais os que herdán os libros dos fillos. Afirma así Fernández Paz que escribir literatura infantil e xuvenil en galego "é un factor para a normalización importantísimo que mesmo non se ten analizado na profundidade que se debía. Ás veces hai adultos que len os meus libros vía os seus fillos e falan comigo. Vexo como é unha maneira de que se acheguen ao galego aínda que moitos deles polo de agora non o falen. Estar comprometido na normalización lingüística foi unha das razóns que me levaron a escribir, por ver que non había material para recomendar aos rapaces".◆

Sete xornalistas

◆ JOSÉ ENRIQUE ACUÑA

Na rúa Tabernas tomaron unha decisión que canto máis se pensa máis importancia pode acadar. Acostumados a que foran necesidades editoriais ou as apetencias dalgun académico a xeito de dereitos de autor o que abenzoara a nominación, o deste ano —sen que se poida excluir tampouco o apuntado— ten outro aire. Falamos de novo do Día das Letras Galegas e a xenerosa, surpresiva e alentadora opción por Roberto Blanco Torres.

Tai ser pois o ano de Blanco Torres e o momento de Xacinto Santiago, Johán Carballera, Xoán Xesús González, Xaime Quintanilla, Vitor Casas e Manuel Lustres Rivas. Todos eles asasinados nas *razzias* do 36 e posuidores da memoria do heroico xornalismo federal, da prensa forxada entre o libre pensamento e o obreirismo.

O de Lustres, emigrante seródio tan achegado de sempre ao primeiro Basilio Álvarez, nas páxinas viguesas de *La Concordia* e do *Faro*. O do axitador auriense Xacinto Santiago con pluma en *La República*. O de Quintanilla na etapa ferrolana de *El Correo Gallego* e das súas aventuras marxistas e galeguistas. Tamén a de Vitor Casas que inundou pensamento e acción en *A Nosa Terra*. Do Johán Carballera de *El Pueblo Gallego*. O do canteiro, antes que avogado e xornalista, Xoán Xesús González co compostelano *El País Gallego*. En diferentes banderías e en distintas cabeceiras durante anos perfilaron o máis moderno do xornalismo galego dotándoo, ás veces contra consignas empresariais, dun compromiso democrático que non foi alleo ao trágico fin das súas vidas.

A figura de errante combate de Blanco Torres centrará sen dúbida o protagonismo principal. A convicción da súa traxectoria e a súa recoñecida integridade moral merecerá libros e publicacións. E neles será preciso contextualizar tres décadas de xornalismo coa certeza e evidencia de que nestes sete xornalistas existiu a teima de cambiar a historia.

Con eles voltarán aqueles periodistas animadores de loitas agrarias e políticas. Os que abriron columnas e seccións aos sindicatos obreiros, e os o que a trascordo de propietarios e editores colaban, defendían e normalizaban a lingua galega. Os mesmos que non se estudan nas facultades galegas de xornalismo. E aqueles dos que aínda está sen facer a súa arriscada e atrancada historia.◆